

UNIVERSITAT JAUME I DE CASTELLÓ

LLUÍS MESEGUER *

Història i qualitats de la Universitat Jaume I

El consens social que va fundar el naixement de la Universitat Jaume I l'any 1991, i n'ha sostingut l'acció educativa i investigadora fins al seu actual 20é. aniversari, es desmenteix, de tant en tant, amb situacions públiques com l'actual retard en l'inici dels estudis públics de Medicina i Infermeria. La dimensió i el lideratge aconseguit per la Universitat de les comarques de Castelló en el marc del mapa universitari valencià també es poden qüestionar pel seu contrast respecte a la situació econòmica, i de consum cultural, d'un territori amb uns potencials de futur discutits per l'interrogant de la sostenibilitat, l'equilibri sectorial o territorial, o la reputació ètica i d'imatge.

La vinculació a les especificitats del País —marca de fàbrica de la Universitat— poden contrastar, també, amb l'abandó notable del valencià i el multilingüisme com a centre de gravetat de l'activitat de la mateixa Universitat; o amb la dificultat de respondre a la participació entusiasta d'empreses i col·lectius socials en la fonamentació dels trets decisius de la Institució. Baste considerar les dues presidències successives del Consell Social: Antonio Tirado (Bancaixa) i Rafael Benavent (empresari de la ceràmica), l'atenció de British Petroleum i, recentment, del Banc de Santander, i per una estratègia

de col·laboració amb la societat que res demostra més clarament que la Fundació Universitat Empresa (des del 1993), o el recent l'ESPAITEC (Parc Científic, Tecnològic i empresarial).

L'impacte urbanístic sobre el territori es concreta amb la proposta, feta per l'arquitecte Antonio Fernández Alba, d'una "ciutat universitària", una matemàtica, clàssica i racionalista àgora-ferradura, que mira a la ciutat de Castelló de la Plana i a la Mediterrània des de l'edifici de la Facultat de Ciències Humanes i Socials, tenint a l'esquerra, el de Jurídiques i Econòmiques, a la dreta, el de Ciència i Tecnologia, units per un "Jardí dels Sentits" i una idea de convivència entre art decoratiu modern i respecte decisiu per la flora autòctona. L'equilibri contundent de l'espai s'aplica a un capital humà creixent exponencialment: de 14.959 estudiants (5.105 l'any 1991), 1.322 professors i professores (inicialment, 262)... La ciutat del coneixement.

Els referents històrics

La fase històrica anterior del País havia sigut la transformació de l'Institut actualment anomenat "Francesc Ribalta", fundat el 1846, que entrà al segle XX com a Escola d'Arts i Oficis, Escola de Magisteri (fundada ja el 1901, i allí estaria durant sis dècades), etcètera, pels mateixos

anys que compareixien les institucions del *hinterland* castellanenc: la Caixa d'Estalvis de Castelló, la Cambra de Comerç, el Cercle Mercantil, diversos Casinos, Sindicats o Societats Obreres, els ports a Castelló, Borriana i altres ciutats de la costa... I el Parc anomenat també Ribalta, i l'edifici de Correus, i l'Hospital Provincial, i el Teatre Principal. I el mercat comunicatiu de l'*Heraldo de Castellón*, i la nombrosa premsa liberal o conservadora, fins i tot en valencià.

L'única diferència d'aquell ambient de formació i progrés cultural respecte al pas del segle XX al XXI que representa la Universitat Jaume I és la següent: els científics i professionals de major rellevància es formaven a les universitats de Barcelona, Madrid o València —segurament, en tal ordre—, i després exercien el seu poder i les seues contribucions, o bé a nivell local, o bé en nova emigració, o en exili per raons polítiques. Després, no tant en el franquisme com en l'Espanya democràtica de l'autonomia valenciana, fou la Universitat de València, l'autèntica *alma mater* històrica dels castellanencs, i d'ella se n'essgallaren, el curs 1991-1992, el Col·legi Universitari de Castelló i l'Escola de Formació del Professorat, amb l'Institut de Tecnologia Ceràmica, centres fundacionals de la nova Institució. La contribució

Primer Consell General de rectors a mitjans del anys 90. Xarxa Vives-UJI

d'aquella primera institució, i sobretot, del Rector Ramon Lapiedra, a la naixent Universitat Jaume I –que així s'anomenà prompte, sobretot per mèrit d'Arcadi Garcia Sanz, i no amb altres noms barallats incertament, com "de Castelló", del Mediterrani, Joan Lluís Vives, i fins i tot Leonardo da Vinci-, va ser decisiva en termes d'autonomia, participació crítica, integració al medi social, compromís cívic; i tals valors marcaren el perfil tecnològic o tecnocràtic que els temps anaven imposant a les noves universitats.

Els valors dels vint anys

Eixos valors universitaris pertanyien al CUC –des del 1969, dirigit successivament per José Luis Aguirre, Agustín Escardino, José Quereda i Purificación Escribano-, fins que, després del període fundacional -a través d'un equip interdisciplinari coordinat per Salvador Cabedo, i amb la contribució decidida de Vicent Martínez Guzmán-, la Jaume I provà una síntesi entre el model dels centres universitaris europeus de referència (recerca interdisciplinària, autonomia de gestió, base històrica humanística i científica) i l'anomenat model anglosaxó (recerca especialitzada, gestió empresarial, vinculació a les necessitats laborals i socials de l'entorn); síntesi sostinguda no sense tensions entre plantejaments més "ideo-

lògics" o més "tecnocràtics" i plasmada en la generalització de les anomenades "assignatures d'estil" (Europa, llengua, noves tecnologies), i les pràctiques generalitzades (encara que això no puga assegurar els llocs de treball de qualitat en temps de crisi). Així es reconeix als Estatuts de la Universitat (1997, darrera reforma el 2010).

El disseny de creixement qualitatiu més que quantitatiu ha marcat amb línies de continuïtat, i tensions en certes fases de la vida universitària l'evolució dels equips rectorals dels Rectors Francesc Michavila, Celestino Suárez, Fernando Romero, Francisco Toledo i Vicent Climent. I tals debats i tensions han resultat remarcables en temps de participació democràtica, i apagades, després, en moments de menys implicació comunitària, com l'actual traumàtica aplicació de les reformes anomenades "del pla Bolonya".

Els resultats de tals continuïtats i convergències mesuren la rellevància de la Universitat Jaume I en molt diversos nivells i aspectes. Així, la planificació estratègica i integrada de la gestió pot contemplar el Segell d'Or d'Excel·lència Europea 500+ (EFQM), com a primera universitat "espanyola" a rebre'l. I el protagonisme del territori resulta con- cloent amb l'activitat del Campus Obert

i les Seus territorials; i l'activitat associativa i cultural –vinculada a la recerca, per exemple, en activitats d'àmbits com les Aules, l'Institut d'Estudis Locals, o la Comunicació i la Publicitat. I en experiències docents decisives, com les de la Universitat per a Majors. I en l'activisme cultural i artístic. Només per esmentar la creativitat literària, basta citar escriptors veterans com José Luis Aguirre o emergits com Santiago Posteguillo, i generacions d'escriptors en valencià, com el traspassat Manuel Garcia Grau, o el màxim escriptor valencià viu, Joan Francesc Mira, que ací, per exemple, ha traduït de *La Divina Comèdia*.

La projecció exterior –és a dir, atenta al territori però amb voluntat de xarxa internacionalista- és un factor decisiu d'àmbits de la Jaume I vinculats als valors. Siga la Càtedra UNESCO de Filosofia per a la Pau; o el Centre d'Investigacions d'Amèrica Llatina; o les Fundacions Isonomia –decisiva en posar l'agenda del feminisme en la societat castellonenca contemporània-, Soler Godes –dedicada al camp de l'educació i la llengua-, o Germà Colón –de referència en la recerca romanística... A ningú ha d'estranyar, amb tal estil, que ací residísca la secretaria de la **Xarxa Vives d'Universitats**, creada a Morella en els temps fundacionals de la

universitat, que suma ara ja vint universitats de l'àmbit lingüístic català; o l'activisme de la Jaume I en el Grup Compostel·la, o en Universia...

Quant a la recerca, el *Llibre Taronja dels Grups de Recerca de la Universitat Jaume I*, publicat el 2010, representa de manera actualitzada els vigents 134 grups d'investigació (només per seguir de manera amena el llistat, tals grups van des "Centro de visualización interactiva" (pàgina 40) al "Corpus comparables y paralelos de discursos parlamentarios europeos" (pàgina 234)). S'hi pot comprovar que hi manquen meritoris esforços individuals convivint amb centres de referència mundial com, per exemple, de l'ITC, o centres formatius estratègics de la Universitat, com el CENT (Centre d'Educació i Noves Tecnologies). Hi ha activitats momentànies i precàries al costat del Màster organitzat per la Càtedra UNESCO. En tot cas, cap àmbit de la recerca es pot trobar desatès, malgrat les desigualtats docents i les precarietats imposades, dins el projecte universitari en relació amb la societat.

Last but not least, malament es pot celebrar un vintè aniversari d'una autèntica universitat sense fer referència a la Biblioteca, que en aquest cas vol dir una idea de Biblioteca i Arxiu de referència, amb mètodes de gestió i consulta en constant evolució, i que, amb data del darrer canvi

d'any, atresora ja 470.125 registres de volums catalogats, més de 22.000 dels quals formen una de les millors biblioteques filològiques del món: la del romanista i lexicògraf Germà Colón. ¿Es lleix molt? El darrer any, van circular ací 164.615 transaccions de préstec. ¿Es publica molt? Publicacions de la Universitat Jaume I, entre el primer llibre amb peu d'impremta, *La crítica referencial*, i el més recent, *La cultura exiliada* –sense abandonar del salt tecnològic ni la qualitat de la gestió– ha arribat als 807 títols amb ISBN, o siga, un fons editorial de primer ordre entre València i Barcelona.

Tot això no hauria desembocat en la dinàmica situació actual –en temps complexos–, sense una generació de professorat i recerca fundadora, i valga recordar-ne els noms que han faltat ja: Antoni Garcia Verduch, José Sánchez Adell, José María Mulet, Arcadi Garcia Sanz... Ni si s'hagués oblidat de sumar-hi les contribucions a l'acadèmia, a través dels reconeixements *honoris causa* i institucionals: l'acadèmia històricament considerada, del territori –Vicent Sos Baynat, Enric Valor, Matilde Salvador, Germà Colón, Ramon Lapiedra, Manuel Vicent, Carles Santos...– i, sobretot, les referències internacionals de la cultura, la ciència i l'educació: Karl-Otto Apel (Filosofia), Amartya K. Sen o Muhammad Yunus (economia), Nicolás Sánchez Albornoz

Cartell del primer curs de la Universitat. Amat Bellés

(Història), Klaus Tiedemann (dret), Peter J. Lang (Psicologia), Arian Parsegian (Física), Federico Mayor Zaragoza (Cooperació internacional), Carles Santos (música), Valentí Fuster (Medicina)...

Qualitats per al futur

La Universitat Jaume I està resolent de manera definitiva la dualitat amb què el vell Castelló provincial i perifèric havia estat definit en l'"edat de plata" del segle XX: el lloc on *nunca pasa nada*, d'acord amb el dicteri mal atribuït a Max Aub, o la "capital del País Valencià" (segons una frase d'Azorín en un sopar l'any 1927 o del que siga), seguint les apel·lacions a efemèrides com les "Normes del 32". Tanmateix, novament en vinculació amb la Universitat de València, és tota la societat valenciana la implicada en les incerteses "després de Bolonya", i en la consideració del sistema universitari valencià (caldrà veure, per exemple, com és contestada la sol·licitud d'un Campus d'Excel·lència Internacional).

El vell Sèneca –i en tot cas, la història– avaluarà de manera permanent les activitats de la jove Universitat Jaume I en el complex i contradictori món actual, amb el seu lema: *Sapientia sola libertas est*. ■

* *Catedràtic. Universitat Jaume I*

Entrevista a Vicent Climent

Rector de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana

"Els reptes vénen determinats pel nostre compromís amb la societat, amb la llengua i la cultura pròpies, i amb la internacionalització."

Còm veu vosté la salut de la Universitat?

La salut de la Universitat és bona, però requereix d'un control i d'una vigilància que ens ajudi a anticipar-nos als fets. Si parlem en termes sanitaris, estem treballant per passar d'una medicina assistencial i d'urgència, que respon a quan hi ha una malaltia, a una medicina preventiva, en la qual volem anticipar-nos als problemes cercant una solució abans que es produïsquen. En aquest sentit, les accions que hem portat a terme des del Rectorat, amb l'aprovació del nou Pla Estratègic, o les accions d'adequació al nou marc del Pla Plurianual de Finançament assumint, a més, un pla de reequilibri, podríem equiparar-les a un pla de prevenció (de malalties). Per altra banda, la Universitat, i no només la Jaume I, està canviant profundament per l'adaptació de la nostra estructura i activitat al nou Espai Europeu d'Educació Superior. Seguint amb el símil, estem bé de salut, però en procés de transformació, de canvi, com si estiguérem travessant una nova adolescència que ens ha de dur a una nova universitat madura, a un nou model d'universitat, el que marca l'esperit de Bolonya. Fent broma, afegiria què, en el curs que va a començar, de segur que tindrem més "salut", ja que engegarem els estudis de l'àmbit de Ciències de la Salut amb l'oferta de dos nous graus: Medicina i Infermeria.

I l'economia de la Universitat, com va?

L'economia universitària no és aliena al conjunt del sistema i, per tant, s'ha vist afectada per les restriccions de la despesa pública; i pot veure's encara més afectada en funció de les mesures que

el nou govern autonòmic prenga després de les eleccions del dia 22 de maig. Les universitats hem signat un nou model de finançament amb la Generalitat Valenciana, però en aquests moments no és d'aplicació, per la crisi econòmica que afecta al govern autonòmic, i quedarà paralitzat fins el 2013; o pot ser més, si la situació econòmica de la Comunitat Valenciana i del país no millora. Durant aquest període, el finançament estarà congelat, cosa que ens obligarà a fer importants esforços per a poder escometre nous projectes. Amb tot, hem portat a terme un programa de reequilibri financer que, juntament amb altres accions, ens permetrà superar aquests anys amb la possibilitat d'implantar nous títols i desenvolupar els actuals.

Quina és la relació amb el govern autonòmic? I amb les institucions de Castelló?

La relació és de lleialtat institucional. Som una universitat pública i, com a tal, estem al servei de la societat, i això ens obliga a mantenir la nostra autonomia i exercir una funció crítica -des de la docència, la investigació i la difusió i transferència del coneixement- en aquells aspectes que considerem que s'han d'evidenciar davant els poders públics. La Generalitat sembla no entendre açò adequadament en algunes ocasions, com, per exemple, quan parlem de la llengua pròpia; però, en termes generals, crec que ens respectem i valorem, i que som capaços de treballar en molts altres àmbits en sintonia i a favor de la societat. En Castelló es té una gran estima social per la nostra institució universitària, que va estar reclamada durant anys, i d'això són conscients les institucions públiques de la nostra ciutat i

la nostra província, que mantenen -i això ho percebem des de l'UJI- una sensibilitat especial envers les nostres propostes i projectes.

Com és la seua relació amb el seu equip? Quin és l'estil de recceió i de gestió de la Universitat?

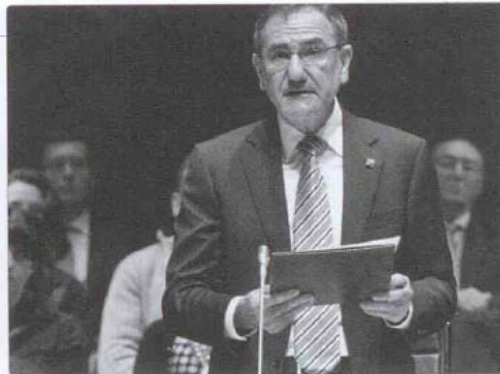
Som un equip que reuneix experiència en la gestió universitària amb joventut, i que a més respon també a un equilibri entre centres i àmbits, de manera que som capaços d'arreglar i integrar tots els punts de vista i sensibilitats que hi ha en la nostra Universitat. Quant a l'estil de gestió, el nostre equip es caracteritza per la participació, per cercar vies de comunicació interna, per fer més dinàmica la comunitat universitària i, sobretot, per implicar-la en els projectes i en la presa de decisions. El nostre lema de campanya va ser que entre tots fem UJI; i aquesta és una fórmula en la qual creiem i que procurem predicar amb l'exemple diari.

Quins són les reptes immediats de la Universitat?

En l'àmbit docent, els reptes més importants estan vinculats amb la implantació definitiva de l'Espai Europeu d'Educació Superior, amb l'adequada revisió dels títols que ja estem impartint d'acord amb l'esperit i metodologia de Bolonya, i amb la introducció de nous graus, primer els de Medicina i Infermeria, però després altres estudis en altres àmbits, com la Gestió i Administració Pública, els Videojocs i Sistemes Interactius, o les Ciències de l'Esport. En el camp de la investigació, els nostres esforços es van a centrar en la potenciació dels nostres instituts i grups de recerca capdavanters per fer-los més competitiu, i també en el desenvolupa-

Inauguració del curs 2010-2011, presa de possessió del rector de la UJI

Vicent Climent, Rector de la Universitat Jaume I de Castelló

ment del nostre parc empresarial, científic i tecnològic, Espaitec, millorant la nostra transferència de coneixement, així com la consecució d'un projecte de Campus d'Excel·lència Internacional en el qual estem treballant, amb la resta d'universitats públiques valencianes, en l'àmbit de l'hàbitat i el territori.

Pel que fa a la cultura, els reptes vénen determinats pel nostre compromís amb la societat que ens envolta i, en conseqüència, amb la llengua i la cultura pròpies, i amb la sempre necessària internacionalització de la universitat. Finalment, en l'àmbit de la gestió, volem seguir aprofundint en l'adopció de sistemes que asseguren la qualitat i, al mateix temps, volem fer de l'UJI una institució responsable socialment i que practica i aplica polítiques de sostenibilitat cercant sempre de l'eficiència màxima dels recursos de què disposem.

Quina relació hi ha amb les Universitats del País Valencià, i altres plataformes de coordinació interuniversitària?

La relació de l'UJI amb les altres universitats públiques valencianes és molt positiva, com ho demostra el projecte de Campus d'Excel·lència Internacional HABITAT en el qual estem treballant conjuntament. També hi ha bona sintonia i relació amb a la resta d'universitats valencianes, amb les quals col·laborem en diferents camps, com, per exemple, en la investigació a través de la Xarxa Universitària Valenciana de promoció de la I+D (RUVID). Així mateix, en el conjunt de les universitats de l'àmbit lingüístic català, estem plenament integrats en la **Xarxa Lluís Vives** i estem acollint de manera permanent, en el nostre campus, la seua seu.

I en l'àmbit l'Estat, estem presents igualment en altres estructures de coordinació com la CRUE, el Consell d'Universitats, el nou Consell Universitari d'Estudiants, etc. L'UJI ara, quan ja ha complert 20 anys, és una peça clau, per mèrits propis, del sistema universitari valencià i espanyol, i és una universitat de referència en determinants àmbits, com ara el de les TICs.

Quina és la seua postura per a millorar la salut del valencià en una situació plurilingüe? Com afavorir la Universitat l'ensenyament i les línies en valencià?

El plurilingüisme és una necessitat dels nostres temps, en els quals es conjuga una major relació internacional amb una reivindicació ferma de les nostres senyes d'identitat. Des de l'UJI, estem treballant en un pla per afavorir aquest plurilingüisme i no només entre els nostres estudiants, sinó també entre el professorat i el personal d'administració i serveis. El primer pas és garantir un major coneixement de totes les llengües per a facilitar així el seu ús de forma natural i generalitzada. El problema de les línies lingüístiques específiques és de costos i de volum, ja que es requereix un nombre d'estudiants en cada titulació suficient per a aplicar desdoblaments, i açò no és sostenible, almenys en una universitat d'unes dimensions com la nostra, cosa per la qual no ha estat aquesta, fins ara, una opció preferent de la Universitat Jaume I, sinó que hem apostat més per potenciar un ús generalitzat i comú de totes les llengües.

Quina valoració fa vostè (a nivell més personal, com a docent i investigador, i des d'un punt de vista més institucional) del conjunt dels primers vint anys de la Universitat Jaume I?

En general, crec que l'UJI no ha decebut ningú, ni persones ni institucions. No sols s'han assolit totes les expectatives i els objectius que en el moment de la seua creació es van plantejar, sinó que, a més, se n'han aconseguit moltíssims més, que fa vint anys eren no sols inaccessibles sinó també inimaginables. I el que és més important és que allò que hem aconseguit entre tots, aquesta UJI que tenim avui, ha sigut possible no només per la intensa dedicació i bon treball de la comunitat universitària, que ho ha sigut també: si tenim aquesta realitat és gràcies a tota la societat de Castelló, que l'ha feta possible. Com a representant de la comunitat universitària, puc dir que, de la mateixa manera que la societat de Castelló està orgullosa de la seua universitat pública, igualment la comunitat universitària està orgullosa de la societat que li dona el seu suport.

En un nivell més personal, he de dir que estic molt satisfet de veure com han evolucionat els estudis universitaris a Castelló, des dels temps del Col·legi Universitari de Castelló i de l'antiga Escola de Magisteri, fins l'actual UJI. Amb uns nivells de qualitat docent —mitjans i metodologia— i de recerca —equipaments i recursos humans— per damunt de la mitjana del conjunt del país, que m'enorgulleixen com a professor i investigador; crec igualment que és un orgull compartit per tota la comunitat universitària. Des del punt de vista institucional, s'ha fet una gran tasca de consolidació de la nostra Universitat en els últims 20 anys. Treball que, sens dubte, mantindrem i augmentarem en el futur, moguts per eixe orgull sa de pertinença a l'UJI. ■